

ДОДАТКИ

**Перелік проблемних ситуацій, що використовуються у тесті
«Хто підніме папірець» (А. В. Фурман)**

Ситуація 1. Ви заходите до класу, щоб розпочати навчальне заняття. Учні не готові до уроку: не витерта дошка, на підлозі ганчірка, папірці, огризки фруктів. Ваша перша дія:

- 1 – не зверну уваги на такі дрібниці, привітаюся і, як ні в чому не бувало, розпочну урок;
- 2 – привітаюся, висловлю своє здивування безладдям і запропоную разом підготувати клас до уроку;
- 3 – привітаюся, зроблю зауваження, сам (сама) витру дошку і підберу папірці;
- 4 – висловлю своє невдоволення, з репліками осуду сам (сама) витру дошку, підберу папірці та огризки;
- 5 – привітаюся, попрошу кількох учнів навести порядок у класі, і потім розпочну урок;
- 6 – висловлю своє невдоволення, примушу кількох учнів негайно прибрати клас – витерти дошку, підняти папірці та огризки;
- 7 – привітаюся, висловлю своє здивування з приводу нехарактерного для цього класу безладу, запропоную розпочати урок заново: вийду на 30 сек, щоб учні підготувалися до приємної зустрічі;
- 8 – привітаюся, підніму ганчірку, мовчки сам (сама) витру дошку, підберу папірці та огризки;
- 9 – ...

Ситуація 2. Учень з крейдою і ганчіркою відповідає біля дошки. Оцінка “5” (за дванадцятибальною системою). Учень вкрай незадоволений. Перш ніж сісти за парту, він навмисне кидає ганчірку на полицку дошки, але вона падає на підлогу. Ваші дії:

- 1 – поверну учня назад до дошки і примушу підняти ганчірку та покласти її на місце;
- 2 – спочатку зроблю вигляд, що не помітив (ла) роздратування учня, витримаю паузу, а потім запропоную учневі з першої парті витерти дошку;
- 3 – зроблю вигляд, що не помітив (ла) вчинку учня, перейду до наступного етапу уроку;
- 4 – спеціально не привертатиму уваги дітей до вчинку товариша, а викличу ще одного учня, котрий буде виконувати завдання на дошці;
- 5 – зупиню учня і запропоную йому виправити оцінку: поставлю перед ним ще одне навчальне завдання, щоб він виконав його на дошці у самостійному режимі;
- 6 – поверну учня до дошки, висловлю невдоволення його реакцією на справедливую оцінку і примушу підняти ганчірку з підлоги;
- 7 – погоджусь із душевним станом підлітка, запропоную йому краще витерти дошку, написати наступне завдання для всього класу та спробувати його розв’язати першим;
- 8 – висловлю своє невдоволення поведінкою учня, безальтернативно примушу підняти ганчірку з підлоги, зроблю відповідний запис у його щоденнику;
- 9 – ...

Ситуація 3. Ви з колегою переводите молодших школярів через вулицю з інтенсивним транспортним потоком. Діти переходять дорогу за всіма правилами безпеки. У той час, коли колега з червоною хустинкою була на одному боці вулиці, а ви – на другому замикали колону, один з учнів ненароком упустив м’яч, який покотився під автомобіль. Ваші подальші дії:

- 1 – дозволите учневі, який упустив м’яч, витягти його з-під коліс автомобіля;
- 2 – зупинитесь перед автомобілем, і попросите когось із дорослих поблизу дістати м’яч (наприклад, іншого перехожого чи шофера);
- 3 – витягнете м’яч разом з учнем, котрий упустив його;

- 4 – попросите шофера, під автомобілем котрого знаходиться м'яч, щоб він дістав його вам, а потім разом із учнями подякуєте за послугу;
- 5 – після того, як діти перейдуть вулицю, витягнете м'яч з-під автомобіля разом з колегою;
- 6 – розгніваєтеся і кинетеся самі під автомобіль, щоб узяти м'яч;
- 7 – зупините колону дітей посеред дороги, разом з колегою дістанете з-під автомобіля м'яч і рушите далі;
- 8 – перейдете з учнями дорогу, зачекаєте, доки дорога звільниться від транспорту, і заберете м'яч та обговорите проблему безпечного переходу вулиці разом із вихованцями;
- 9 – ...

Ситуація 4. Ви стоїте на зупинці, де чекають автобуса знайомі вам люди і група ваших вихованців-шестикласників. Останні розважаються, сміються. Один з підлітків кидає жмут газетного паперу на іншого. Шестикласники сперечаються, але все закінчується сміхом. Проте газетне шмаття залишається. Ваші дії у цій ситуації:

- 1 – звернете увагу шестикласників на негарну поведінку і примусите їх прибрати папір;
- 2 – висловіте здивування з приводу такої поведінки ваших завжди слухняних вихованців і запропонуєте їм підняти папір;
- 3 – звернетесь до оточуючих з осудом поведінки шестикласників і, для прикладу, піднімете один папірець самі;
- 4 – покличете до себе двох невгамовних хлопчаків і запитаете, як вони самі оцінюють своє поведіння;
- 5 – підійдете до групи шестикласників і розпочнете доброзичливу і водночас ділову розмову про те, який авторитет школі вони створюють, переконаєте, що папір потрібно підняти;
- 6 – висловіте здивування поведінкам шестикласників і піднімете папірці самі;
- 7 – не будете “помічати” поведінки школярів;
- 8 – “не помітите” не зовсім гарних учинків учнів, але наступного дня у школі все їм пригадаєте;
- 9 – ...

Ситуація 5. Ви йдете містом зі своїми – сином-підлітком і шестирічною донькою. Діти смакують морозивом. Проминувши урну, ваш син кидає обгортку від морозива і ... не поцілює в її чашу. Ваші дії:

- 1 – зробіте вигляд, що нічого не трапилось;
- 2 – скажете, щоб син підняв папірець і кинув його до урни;
- 3 – висловіте невдоволення діями сина і примусите його підняти папірець навіть тоді, коли він цього не хоче робити;
- 4 – зробіте зауваження синові, але не будете його примушувати піднімати папірець, підете далі;
- 5 – звернетесь до доньки з осудом поведінки її братика, поки син не повернеться і не підбере папірець;
- 6 – мовчки самі повернетесь, піднімете папірець і кинете його до урни;
- 7 – пожартуєте щодо вправності сина і запропонуєте повторити спробу доти, доки не буде успіху, а потім привітаєте його за влучність;
- 8 – зробіте вигляд, що нічого не помітили, але вдома під час вечері, у сімейному колі, висловіте своє негативне ставлення до дій сина у ситуації з папірцем;
- 9 – ...

Ситуація 6. Перерва у школі. Ви йдете коридором, де стоять десятикласники. Поблизу них валяється жмут паперу. Ваші дії:

- 1 – проходите мовчки;
- 2 – вітаєтесь, затіваєте розмову з учнями, але нічого особливого “не помічаєте”;
- 3 – зробите зауваження старшокласникам, не зупиняючись і не вимагаючи підняти папір;
- 4 – вітаєтесь, заводите розмову з учнями на вільну тему, мимохідь просите їх підняти папір і дати його вам, ще трохи продовжуєте розмову і йдете далі;
- 5 – самі мовчки піднімаєте папір;
- 6 – звернетесь до слухняного старшокласника з проханням, щоб він підняв папірець;
- 7 – привітливо вітаєтесь і пропонуєте між іншим підняти папір та кинути його до урни;
- 8 – вітаєтесь, робите вигляд, що нічого не трапилося, але відразу ж на уроці висловлюєте своє невдоволення з приводу низького культурного рівня розвитку старшокласників.
- 9 – ...

Ситуація 7. *Перерва. Ви черговий учитель по шкільному подвір'ю. Бачите, що на газонах біля школи чимало папірців. Ваші дії:*

- 1 – заведете розмову з підлітками і запропонуєте їм разом з вами зробити добру справу – прибрати територію школи;
- 2 – покличете школярів, що стоять найближче і примусите їх підняти папірці;
- 3 – покличете до себе найменших дітей і попросите їх прибрати подвір'я;
- 4 – самі нічого робити не будете, а згодом скажете про “паперове сміття” представникові шкільної дирекції;
- 5 – покличете до себе найслухнянішого, на ваш погляд, учня і доручите йому прибрати папірці;
- 6 – підійдете до групи старшокласників і запропонуєте їм прибрати папірці; якщо ж вони відмовляться, то іронічно погрозите їм відповідною оцінкою;
- 7 – запропонуєте двом-трьом учням зібрати папірці за хорошу оцінку з того предмета, який ви викладаєте;
- 8 – почнете розмову з кількома учнями на вільну тему; похвалите їх за хорошу поведінку (не важливо, чи є вона такою насправді), звернете увагу на папірці і підведете учнів до рішення прибрати їх, допоможете їм у цій роботі;
- 9 – ...

Ситуація 8. *Щойно закінчилося новорічне свято в учнів Вашого класу. Вже пізно. Потрібно прибрати класну кімнату. Ваші пропозиції і дії:*

- 1 – залишити класну кімнату неприбраною, але призначити чергових, які наведуть порядок наступного дня;
- 2 – залишити все, як є, а наступного дня зібратися всім колективом і навести лад у класі;
- 3 – таємно від учнів приготувати призи і під кінець вечора організувати гру-змагання: хто буде найбільш активним під час прибирання класної кімнати;
- 4 – зобов'язати колектив класу призначити чергових, які й приберуть кімнату;
- 5 – запропонувати всім, хто бажає, залишитися прибрати класну кімнату, надати повну свободу у виборі виду роботи, регламентуючи при цьому тільки час виконання окремих завдань;
- 6 – зобов'язати учнів, котрі живуть поблизу школи, прибрати клас;
- 7 – заочно організувати групу найслухняніших учнів і з ними прибрати класну кімнату;
- 8 – скласти графік чергування учнів класу на півріччя, тому ніяких проблем не буде;
- 9 – ...

Ситуація 9. Ви пішли до магазину за хлібом. П'ятирічний син залишається вдома сам. Він читає казку. Ви повертаєтеся через 10 хв і бачите таку картину: син розкидав свою бібліотечку по всій кімнаті. Ваші дії:

- 1 – з'ясуєте, що сталося і допоможете синові зібрати книжечки;
- 2 – посварите сина і збережете книжки самі;
- 3 – пожартуєте з приводу такої ситуації і скажете, що треба негайно все скласти, оскільки ось-ось до нього може зайти його товариш, якого ви щойно бачили на вулиці;
- 4 – погрозово подивитесь на сина і посварите його, примусите скласти книжки так, як вони лежали раніше;
- 5 – висловіте невдоволення з приводу такої картини, запропонуєте синові прибрати книжечки, інакше він не одержить цукерок, які ви щойно купили в магазині;
- 6 – здивуєтесь з такої поведінки сина, висловіте йому довіру, що він усе зуміє привести до ладу, тим більше, що ви скоро йдете на подвір'я гуляти;
- 7 – накричите на маленького “негідника” і поставите його в куток, а самі швиденько збережете книжечки;
- 8 – висловіте невдоволення діями сина, примусите його прибрати книжки, а якщо він не послухається, то вдастесь до фізичного покарання;
- 9 – ...

Ситуація 10. Ваша донька – випускниця середньої школи. Вона складає іспит. Під вечір Ви заходите до її кімнати і подумки констатуєте, що в кімнаті давно ніхто не прибирав: підручники та інші книжки, списані папери лежать на столі, ліжку, підлозі, всюди на стільцях висить одяг тощо. Ваші слова і дії у цій ситуації:

- 1 – пропонуєте дочці відпочити разом з Вами, але тільки після наведення порядку в домі – кожний у своїй кімнаті;
- 2 – звернете увагу на безладдя в кімнаті, але переведете розмову на важливішу тему;
- 3 – подивуєтесь безладу і запропонуєте доньці прибрати у своїй кімнаті;
- 4 – здивуєтесь безладу і самі почнете прибирати, якщо донька не допомагає Вам у роботі, все рівно справу доведете до кінця;
- 5 – обуритесь розгардіяшу в кімнаті, запропонуєте доньці навести порядок і лише після цього будете розмовляти про очікуваний екзамен, а поки що вийдете з її кімнати;
- 6 – розпочнете доброзичливу розмову про сьогоднішні проблеми доньки, прагнете допомогти досвідом, своїми знаннями і, не зосереджуючи увагу на безладі, згодом прибирете разом з донькою у кімнаті;
- 7 – запропонуєте доньці відпочити, вийти на вулицю і під час її відсутності прибираєте у кімнаті;
- 8 – не звернете уваги на безладдя у кімнаті; поведете розмову про очікуваний екзамен;
- 9 – ...

Бланк відповідей до тесту “Хто підніме папірець?”

Прізвище, ім'я, по-батькові _____
 Установа (адреса) _____
 Фах, посада _____
 Рік народження _____ стаж _____ Дата обстеження _____
 Звання, нагороди _____

А – оптимальний психолого-педагогічний розв'язок

Б – близький до оптимального психолого-педагогічний розв'язок

		С и т у а ц і ї																				
																		0				
		Якість психолого-педагогічного розв'язку																				
Психологічні задачі																					Психологічні задачі	
Бали																	Бали					
Сума балів																						
Висновки психолога щодо рівня культурно-психологічної грамотності педагога, батька, викладача:																						
Ситуації	Можливі власні пропозиції – розв'язки та їх оцінка психологом:																Бали					
	1–9 _____																					
	2–9 _____																					
	3–9 _____																					
	4–9 _____																					
	5–9 _____																					
	6–9 _____																					
	7–9 _____																					
	8–9 _____																					
	9–9 _____																					
10–9 _____																						

Ключ до тесту «Хто підніме папірець»

Виходи- розв'язки вибір психологічних задач	Життєві проблемні ситуації										Виходи- розв'язки вибір психологічних задач
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	Бали										
1	0	0	-2	0	-1	-1	+2	0	+2	+2	1
2	+2	-1	+1	+2	+1	0	0	-2	-2	0	2
3	-1	-1	-1	-2	-1	-2	+1	+3	+3	+1	3
4	-2	0	+3	0	0	+3	-1	-1	-3	+1	4
5	+1	+3	0	+2	0	-1	+1	+1	-1	-1	5
6	-2	-2	-3	0	+2	+1	0	0	+3	+3	6
7	+3	+2	-2	-1	+3	+2	0	+1	-3	+1	7
8	0	-3	+2	-2	-1	-2	+3	+2	-2	0	8
9	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	9
Максимум балів за найкращі розв'язки задач	5	5	5	4	5	5	5	5	6	5	Максимальна загальна кількість балів за тест – 50
Мінімум балів за найгірші розв'язки задач	-4	-5	-5	-4	-2	-4	-1	-3	-6	-1	Мінімальна загальна кількість балів за тест – -35

**Успішність розв'язування творчої задачі і попередні
характеристики етапу «рух в блокаді» за серіями (формуючий
експеримент)**

Серія	Тип розв'язування	Продуктивність		Кількість відмов «до « і в «момент настання блокади» (%)»	Наявність II етапу %	Відносна тривалість II етапу
		% розв'язків	середній час (в хв.)			
Швидка	успішне	10	3	80	10	0,25
	неуспішне	90	2,3		10	0,2
Вільна	успішне	20	9	40	20	0,2
	неуспішне	80	11		40	0,2
Тривала	успішне	40	17	0	40	0,3
	неуспішне	60	26		60	0,35
Репродуктивна	успішне	75	4	25	-	-
	неуспішне	25	9		-	-

Додаток Д.

**Структурно-динамічні показники мислення при успішному і
неуспішному розв'язуванні творчої задачі за серіями (формуючий
експеримент)**

Серія	Тип розв'язку	Кількість розв'язків (%)	Показник усвідомлюваності	Показник організації				Показник домінування (сфера)			Показник динаміки (сфера)		
				операціональний	предметний	рефлексивний	особистісний	операціонально-предметна	рефлексивно-особистісна	Показник інтенсивності рефлексії (%)	предметно-операціональний	рефлексивно-особистісний	особистісний
швидка	успішний	10	1,5	17	27	36	17	44	53	36	1,3	1,9	1,5
	неуспішний	90	0,2	28	25	30	9	53	39	23	2,0	1,3	1,3
вільна	успішний	20	0,8	18	28	40	10	46	50	32	1,6	2,0	1,5
	неуспішний	80	0,4	17	26	32	16	43	48	26	1,6	1,7	1,8
тривала	успішний	40	1,4	24	20	46	6	44	52	38	1,5	2,2	1,4
	неуспішний	60	1	14	31	39	9	45	48	29	1,4	1,6	1,6
репродуктивна	успішний	75	1,5	32	31	29	6	63	35	12	2,2	1,3	1,0
	неуспішний	25	0,8	29	30	26	11	59	37	18	2,3	1,4	1,6
Еталонні показники продуктивного мислення	-	-	1,3	21	23	43	9	44	52	36	1,5	2,1	1,4
Еталонні показники репродуктивного мислення	-	-	0,5	19	30	32	11	49	43	25	1,7	1,6	1,6

Додаток Е.

**Особливості рівневої організації мислення на різних етапах при
успішному і неуспішному розв'язуванні творчої задачі (формуючий
експеримент)**

Вид розв'язку	Етап	Показник організації				Показник домінування (сфера)		Показник динаміки		
		операціональний	предметний	рефлексивний	особистісний	предметна	змістова	предметно-операціональний	рефлексивно-особистісний	особистісний
Успішний	Процес вцілому	21	23	43	9	44	52	1,5	2,1	1,4
	I етап	24	29	33	7	53	40	1,8	1,6	1,4
	II етап	9	16	65	9	25	74	1,0	3,6	1,3
	III етап	29	21	37	10	50	47	1,3	1,8	1,4
Неуспішний	Процес вцілому	19	30	32	11	49	43	1,7	1,6	1,6
	I етап	21	30	31	10	51	41	1,8	1,5	1,4
	II етап	14	31	33	13	45	46	1,5	1,7	1,8

Додаток Є.

Структурно-динамічні показники мислення при успішному і неуспішному розв'язуванні творчої задачі за серіями (констатуючий експеримент)

Серія	Тип розв'язку	Кількість розв'язків (%)	Показник усвідомлюваності	Показник організації				Показник домінування (сфера)		Показник інтенсивності рефлексії (%)	Показник динаміки (сфера)		
				операціональний	предметний	рефлексивний	особистісний	операціонально-предметна	рефлексивно-особистісна		операціональний	рефлексивно-особистісний	особистісний
Фонова	успішний і неуспішний	10	0,15	17	40	29	7	57	36	27	2,9	1,2	1,5
	успішний	10	0	22	29	42	-	51	42	17	1,3	1,0	-
	неуспішний	90	0,17	16	41	28	8	57	36	29	3,1	1,3	1,5
Формуюча	успішний і неуспішний	30	0,5	17	32	34	10	49	44	33	1,7	1,6	1,6
	успішний	30	1,3	22	34	37	5	56	42	29	1,7	1,5	1,2
	неуспішний	70	0,14	15	31	32	13	46	45	35	1,7	1,7	1,8
	продуктивний	15	1,7	26	26	40	5	52	45	39	1,8	1,9	1,2
	непродуктивний	15	0	18	41	33	6	59	39	21	1,5	1,0	1,0
Еталонні показники продуктивного мислення	-	-	1,3	21	23	43	9	44	52	36	1,5	2,1	1,4
Еталонні показники репродуктивного мислення	-	-	0,5	19	30	32	11	49	43	25	1,7	1,6	1,6

Додаток Ж

**Особливості рівневої організації мислення на різних етапах при
успішному і неуспішному розв'язуванні творчої задачі (констатуючий
експеримент)**

Вид розв'язку	Етап	Показник організації				Показник домінування (сфера)		Показник динаміки		
		операціональній	предметній	рефлексивній	особистісній	предметна	змістовна	предметно-операціональній	рефлексивно-особистісній	особистісній
Успішний (формуюча серія)	Процес вцілому	26	26	40	5	52	45	1,8	1,9	1,2
	I етап	27	32	32	6	59	38	2,0	1,3	1,2
	II етап	15	19	61	3	34	64	1,3	2,8	1,0
	III етап	33	23	37	4	56	41	1,9	1,6	1,3
Неуспішний (формуюча серія)	Процес вцілому	15	31	32	13	46	45	1,7	1,7	1,8
	I етап	17	36	31	9	53	40	1,8	1,4	1,4
	II етап	12	25	34	17	37	51	1,6	2,0	2,2
Неуспішний (фонова серія)	Процес вцілому	16	41	28	8	57	36	3,1	1,3	1,5
	I етап	18	40	30	6	58	36	2,9	1,1	1,1
	II етап	12	43	25	11	55	36	4,0	1,8	2,0

Продуктивність розв'язування задач «Тигр» і «Годинник»

Серія	Тип розв'язку	Кількість розв'язків задачі «Тигр»	Час розв'язування задачі «Тигр»	Кількість розв'язків задачі «Годинник»	Час розв'язування задачі «Годинник»	Час роботи над задачею «Годинник» до підказки	Час роботи над задачею «Годинник» після підказки	Час роботи над підказкою	
								Правильний розв'язок	Неправильний розв'язок
Фонова	успішний	75	7	20	14	-	14	8	9
	неуспішний	25	10	80	13	-	13		
Констатуюча	успішний	90	6	20	14	4	10	4	7
	неуспішний	10	12	80	22	6	16		
Контрольна	успішний	100	7	75	17	11	6	7	8
	неуспішний	-	-	25	21	12	9		